

Languages on this page: ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 9 mars 2011
Utskriftsvänlig pdf-fil

Hur når en nation internationella framgångar i idrott? Det är en fråga som engagerar en rad människor, såväl inom nationella idrottsförbund av skilda slag som inom forskarvärlden. Och visst är det en riktig tiotusenkronorsfråga; den som finner det rätta svaret kan räkna med ära och berömmelse och rikedomar. Men är det så enkelt? Finns det en grundbult? Knappast, gissar denne redaktör, men nog kan man hitta ett helt gäng faktorer som med varierande grad av ändamålsenlighet kan utgöra ingredienser i framgångsreceptet. Ett tag talades det ymnigt om en global idrottslig kapprustning vilket exemplifierades med nationer som uppvisade statliga satsningar i mångmiljonklassen vars yttersta syfte var att frambringa segrar i internationella idrottstävlingar för att ge ära och berömmelse till den egna nationen och en känsla av nationell stolthet och identifikation åt befolkningen. En forskare på svensk botten som ägnat forskarmöda åt att utskilja framgångsfaktorer inom nationell idrott är idrottshistorikern Johnny Wijk, och eftersom han också forskar om idrott och nationell identitet framstod det som närmast en självklarhet att till honom skicka forumets recensionsexemplar av en ny bok av Tony Ward i serien "Sport in the Global Society – Contemporary Perspectives", *Sport in Australian National Identity: Kicking Goals* (Routledge). Boken har karaktären av en antologi med fristående kapitel – ett vittnesbörd om textens tidigare liv som temanummer av någon Routledge-tidskrifter. Mycket intressant läsning, tyckte vår recensent, som kanske ändå hade velat ha mer, speciellt om den framgångsrika nationella satsningen Australian Institute of Sport.

Det "idrottstokiga" Australien och dess sportidentitet

Johnny Wijk

Historiska institutionen, Stockholms universitet

*Tony Ward***Sport in Australian National Identity: Kicking Goals**

208 sidor, hft.

Abingdon, Oxon: Routledge 2010

(Sport in the Global Society – Contemporary Perspectives)

ISBN 978-0-415-57555-3

Att koppla samman idrott och nationell identitet är en infallsvinkel som blivit populär under de senaste åren. Antal publicerade internationella böcker inom detta tema är idag imponerande stort och nu har även Australien fått en sådan belysning i en nyutkommen bok av Tony Ward med titeln *Sport in Australian National Identity*. Boken består av 15 olika delavsnitt – inklusive ett inledande och ett summerande avsnitt – och har närmast formen av en antologi där delkapitlen kan läsas som fristående artiklar som på olika sätt kretsar kring frågan om vilken betydelse idrotten haft i Australien under 1900-talet fram till idag. Utgångspunkten är att författaren anser att Australien är ett extremt "idrottstokigt" (sportsmad) land, och han menar att en stor del av den nationella identiteten i Australien är kopplad till sportens värld och att det inte finns något annat lika starkt som australiensarna förknippar med den egna nationella stoltheten. Tony Ward har tre övergripande perspektiv i boken: att försöka mäta och beskriva sportens betydelse för identiteten, att göra vissa internationella

jämförelser samt att se förändringar över tid de senaste 100 åren.

Författaren inleder boken med några reflektioner kring Commonwealth Games som år 2006 gick av stapeln i Melbourne. Australien hade stora framgångar och erövrade hela 221 medaljer vilket var mer än vad 2:an England med 110 medaljer och 3:an Canada med 86 medaljer, skrapade ihop tillsammans, trots att Australien har betydligt färre invånare. De enastående framgångarna bringade hela Australien i ett lyckorus där stora delar av befolkningen och massmedia följde och kommenterade tävlingarna i detalj. Det idrottstokiga Australien var extra mycket uppe i varv över glädjen att så klart besegra det gamla moderlandet England, och här kopplades idrott och nationell stolthet över att vara australiensare ihop på ett för Australien typiskt sätt. Tony Ward menar att det i Australien finns en stark självuppfattning om att det australiska samhället har inneboende egenskaper, ett välmående och förhållandevis jämställt samhälle där aktivt friluftsliv med fysiska sportaktiviteter och en allmänt stark "outdoors culture" på ett naturligt sätt gynnar idrottsframgångar på högsta tävlingsnivå. Att besegra England i medaljräkning vid mästerskap trots skillnaden i antal invånare uppfattas egentligen inte som så konstigt i den australiska självbilden, just med tanke på den utbredda sportkulturen och det friska levernet i hemlandet, bland annat med hänvisning till att Australien har i snitt ca 3.000 soltimmar per år jämfört med Englands runt 1.750. Sportkulturen i Australien handlar dock inte enbart om befolkningens sätt att leva, en intressant siffra som nämns i förbifarten är att minst hälften av de 221 nämnda medaljerna 2006 togs av idrottsutövare som utbildats och tränats vid ett centralt sportinstitut – Australian Institute of Sport, vilket jag strax ska återkomma till.

Antal vunna OS-medaljer i förhållande till folkmängd

Boken innehåller som sagt ett antal olika uppsatser där författaren resonerar om Australiens förhållande till idrott. Ward deklarerar att hans förståelse varit att Australien är ett extremt både idrottstokigt och framgångsrikt land och att hans frågor inledningsvis kretsar kring att förklara Australiens unika idrottssituation. Men i de olika kapitlen framkommer att då han med olika mätmetoder jämfört med andra länder blivit överraskad över att det faktiskt finns gott om andra nationer som kan uppvisa minst samma värden som Australien, och att Australiens framgångar fluktuerat starkt över tid. Ward är intresserad av att försöka mäta tillstånden, bland annat hur idrottstokigt Australien egentligen är i jämförelse med andra länder och menar att man för detta kan använda fyra olika kriterier: Internationella tävlingsframgångar, andelen i befolkningen som i något avseende sportar, andelen som aktivt engagerar sig och själva deltar i idrottsliga sammanhang samt andelen som passivt tittar på idrott på TV. Man kan onekligen ifrågasätta i vilken mån dessa kriterier egentligen leder så långt i förståelse av idrottsnivån i ett land, men det är ändå intressant att följa Ward statistiska redovisningar och hans resonemang kring nämnda kriterier.

” Han tar året 1999 som ett exempel då landet bland annat blev världsmästare i rugby, världsmästare i cricket, världsmästare i ”netball” och vann Davis Cup i tennis.

När det gäller det mest konkreta av kriterierna – internationella tävlingsframgångar – konstaterar Ward inledningsvis att Australien i förhållande till sin folkmängd länge varit mycket framgångsrikt i ett antal sporter på den internationella arenan. Han tar året 1999 som ett exempel då landet bland annat blev världsmästare i rugby, världsmästare i cricket, världsmästare i ”netball” och vann Davis Cup i tennis. Med svenska ögon kanske just dessa idrotter – med undantag för tennis förstås – inte känns så centrala i ett världsperspektiv men Ward redovisar även mätningar av vunna medaljer vid olympiska spel i relation till olika länders folkmängd. I ett antal olika statistiska beräkningar presenteras en rad siffror, bland annat kring medaljfördelningen vid Aten-OS 2004, där i förhållande till folkmängd Bahamas – knappast oväntat – stod i särklass med 6,3 vunna medaljer per miljon invånare. Australien delade dock andraplatsen med Cuba om 2,4 medaljer per miljon invånare. Folkrika nationer som USA står sig i denna typ av jämförelse slätt med 0,4 vunna medaljer per miljon – även om USA toppade det absoluta antalet vunna medaljer i Aten. Vid samma typ av beräkning av vunna guldmedaljer i Aten var Bahamas även där i topp, då det för dem krävdes endast 317.000 invånare för varje erövrade guldmedalj. Intressant är att Norge kom tvåa i denna guldjämförelse med 910.000 invånare för varje guld och så Australien trea med 1.1 miljon invånare per guldmedalj.

Sett över vunna OS-medaljer senaste 50 åren har Australien vunnit 1,8 medaljer per miljon invånare och jämfört med större nationer är detta en mycket framgångsrik siffra. Till exempel Tyskland hamnar här på 0,9 medaljer och för både USA och Storbritannien har det handlat om 0,4 vunna OS-medaljer per miljon invånare. I det perspektivet kan alltså Australien känna sig mycket stolt menar Ward; men han ändrar tonläge då jämförelsesiffror med små framgångsrika idrottsnationer förändrar perspektivet. Ett land som Ungern har sista 50 åren ett klart bättre medaljfacit än Australien med 2,4 OS-medaljer per befolkningsmiljon. Jämförelserna styckas även upp på olika årtionden och där konstateras att just Ungern var särskilt framgångsrikt på 1950--60-talen – med en topp i Helsingfors 1952 med 4,5 medaljer per invånarmiljon – och att Australien hade en ordentlig svacka från mitten av 1960-talet och två årtionden framåt då man var nere i 0,9 vunna medaljer. Från 1990-talet fram till idag har Australien däremot haft en mycket stark period med upp mot 3 vunna OS-medaljer per miljon i befolkningen, inte minst i Sydney-OS år 2000. I dessa jämförelser skymtar även Sveriges namn då det gäller mellankrigstiden. Ward konstaterar att under dessa årtionden var de nordiska länderna outstanding; Finland vann hela 8,5 OS-medaljer och Sverige 5,6 medaljer per miljon invånare under 1920- och 1930-talen.

Efter all sifferexercis konstaterar Ward att Australien har en mycket framgångsrik OS-historia, särskilt de senaste årtiondena, men att självbilden om att man är så bra i förhållande till folkmängd alltså gäller i jämförelse med de stora folkrika nationerna. Det finns flera andra små nationer med en stark idrottskultur och imponerande elitframgångar. Detta konstaterande återkommer som en röd tråd genom boken, Ward menar att Australiens självbild behöver justeras en aning. Visst är landets förhållande till sport passionerat med en stor del av befolkningen, runt 65%, som själva utövar någon form av idrott och där c:a 30% deltar i organiserad idrott samt stora internationella tävlingsframgångar. Men detta är inte fullt så världsunikt som australiensarna själva tycks anse. Dessutom har både tävlingsframgångarna och befolkningens engagemang för sport varierat stort över tid.

Boken har en stor spännvidd med en mängd infallsvinklar. Ett av kapitlen belyser några av Australiens stora sportikoner, ett annat den generella idrottspolitiken, ett tredje den tidiga sporten i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet där bland annat hästkapploppningar och cricket var framträdande. Australien var världens ledande tennisation på 1950-60-talen vilket uppmärksammas liksom 1970-talets nedgångsperiod för tävlingsidrotten som bland annat innebar att Australien vid OS i Montreal 1976 inte tog en enda guldmedalj, vilket utlöste starka reaktioner och närmast katastrofstämning på hemmaplan. Australiens långvariga stora framgångar i sporterna segling och simning får också sin beskärda del av uppmärksamheten.

” *I mina ögon berör detta ett av de mest intressanta frågekomplexen inom ämnet idrottshistoria: Vilka faktorer och drivkrafter ligger bakom ett lands generella idrottsutveckling och eventuella framgångar på högsta världselitnivå?*

Australian Institute of Sport

Som nämndes tidigare framskymtar i boken ett nationellt idrottsinstitut – Australian Institute of Sport – som en betydelsefull faktor bakom Australiens tävlingsframgångar de senaste årtiondena. I mina ögon berör detta ett av de mest intressanta frågekomplexen inom ämnet idrottshistoria: Vilka faktorer och drivkrafter ligger bakom ett lands generella idrottsutveckling och eventuella framgångar på högsta världselitnivå? Tyvärr innehåller boken endast knapphändig information om det nämnda sportinstitutet, men man får i alla fall reda på att det var i mitten av 1970-talet som tankarna om ett nationellt sportinstitut formulerades och också fördes fram i den inrikespolitiska debatten. Australiens bakslag i Montreal-OS 1976 ansågs vara beviset på att nedgången under de föregående tio åren nått en sådan djup svacka att krafttag behövdes tas, med rejäla investeringar för att återbringa landet upp på prispallarna i de stora mästerskapen. Det dröjde några år innan politiska beslut fattades, men 1981 invigdes den nya satsningen på ett stort nationellt sportinstitut som inledningsvis tog emot 153 elitidrottare i 8 utvalda sporter. Den anvarige sportministern deklarerade stolt att nu inleddes en ny era för Australien. Den förhållandevis billiga utgiften för sportinstitutet skulle hjälpa landet till nya stora idrottsframgångar och därmed även bidra till att ena befolkningen och stärka den nationella identiteten.

Det nationella sportinstitutet fick snabbt en central position för Australiens elitidrott och vid Barcelona-OS 1992 hade nästan alla i Australiens 240 personer starka trupp på något sätt fått stöd av eller varit knutna till det nationella sportinstitutet. Alldeles problemfritt tycks dock inte utvecklingen kring institutet ha varit, då några av de större sporternas egna förbund inte var intresserade av att släppa ifrån sig makten över elitutvecklingen i den egna idrotten och det berättas om en del konflikter kring frågan om hur den främsta elitsatsningen skulle organiseras och administreras, en konfliktdiskussion som för övrigt inte känns helt obekant från dagens svenska idrottsdebatt. I Australien enades man dock snart runt det nationella sportinstitutet och det anses allmänt att sportinstitutet spelat en viktig roll för landets starka framgångsvåg under de senaste två årtiondena.

Hur det australiensiska elitprogrammet med det nationella sportinstitutet i centrum fungerat mer i detalj behandlas tyvärr inte i denna bok, men min nyfikenhet är väckt. Med svenska ögon är detta med centrala sportskolor och sportinstitut en företeelse som inte ingått i den svenska idrottsmodellen. I den internationella idrottslitteraturen kan man finna jämförande översikter av hur elitprogram sett ut runt världen, och där kommer ofta just olika former av centrala sportskolor i fokus, till exempel Kinas tusentals elitsportskolor med hård träning från unga år eller det amerikanska highschool- och collegesystemet där vissa skolor profilerar sig hårt i olika idrottsgrenar och suger upp de bästa unga talangerna – även många utanför USA – som erbjuder hård professionell träning och tävling parallellt med studier under flera års tid. Sportskolor och sportinstitut – statliga eller privata – med avancerad elitträning för barn och ungdomar är idag vanligt förekommande nästan överallt i världen, och en i mina ögon intressant framtidsfråga gäller huruvida den svenska idrottsmodellen ska stå sig i den tuffa framtidsjakten på nya världsförmågor i allt yngre åldrar. Visst finns i Sverige idag ett antal Riksidrottsgymnasier i olika idrottsgrenar och dessutom riktade elitsatsningar till utvalda grupper av utövare – till exempel via SOK:s elitprogram – men då pratar vi om ungdomar i de övre tonåren eller unga vuxna, och jag vill påstå att det inte alls handlar om den typ av sportskolor med tuff heltidssatsning för betydligt yngre talanger man kan se exempel på i vår omvärld. De senaste åren har många svenska familjer på egen hand ordnat med heltidstränare och heltidssatsning eller skickat sina unga talanger till utländska sportskolor. Och i Sverige pågår just nu på privat initiativ förberedelser för en ny typ av

idrottsakademi/sportskola för unga idrottsbegåvningar även i Sverige. Det ska bli mycket intressant att följa denna utveckling och se om vi i Sverige står inför ett paradigmskifte när det gäller elitsatsning eller om den genuina svenska idrottsmodellen även framledes ska klara att ta fram önskade svenska världsstjärnor.

Boken *Sport in Australian National Identity* erbjuder en intressant och bitvis riktigt roande läsning om idrottslivet ”down under”. Författaren har definitivt en humoristisk ådra och ger gott om underhållande exempel med humoristisk knorr, och hävdar för övrigt att just humor och positivt humör är en av de saker som kännetecknar det australiensiska idrottslivet. Det i mina ögon mest framträdande med boken är annars infallsvinkeln att Australien är ett i flera avseenden ”idrottstokigt” land, där sport och friluftsliv dominerar samhällslivet på ett mer genomgripande sätt jämfört med de allra flesta länder runt världen – kanske Norden dock är nära i detta avseende? – och att tävlingsframgångar med OS-medaljer och världsmästartitlar är en synnerligen viktig beståndsdel för forandet av den moderna nationella identiteten i Australien.

© **Johnny Wijk 2011.**

 Hitta bästa pris på boken hos Prispallen.se

 Kjøp boken fra Capris.no

 Sammenlign priser på bogen hos Pensum.dk

 Buy this book from Amazon.co.uk

 Buy this book from Amazon.com